УДК 339. 727:22

Андрос С. В.,
доцент, кандидат економічних наук, Університет банківської справи Національного банку України, м. Київ

ІНСТИТУЦІЙНО-СТРУКТУРНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ

Досліджено вплив чинників лібералізації на стабільність функціонування і конкурентне позиціонування вітчизняних банків. Виявлено розбіжності, пов'язані з жорсткістю конкуренції, на основі дослідження інституційно-структурних перетворень фінансово-кредитних відносин в умовах лібералізації. Визначено основні напрями розвитку національного фінансового ринку в умовах фінансової лібералізації.
Ключові слова: *банки, інвестування, кредитування, лібералізація.*

Исследовано влияние факторов либерализации на стабильность функционирования и конкурентное позиционирование отечественных банков. Выявлены различия, связанные с ужесточением конкуренции, на основе исследования институционально-структурных преобразований финансово-кредитных отношений в условиях либерализации. Определены направления развития национального финансового рынка в условиях либерализации.
Ключевые слова: *банки, инвестирование, кредитование, либерализация.*

The influence factors on the stability of liberalization and competitive position of domestic banks. Revealed differences related to the stiffness of competition, based on studies of institutional and structural reforms of financial and credit relations in terms of liberalization. The main directions of domestic financial markets in times of financial liberalization.
Key words: *banks, investment, credit, liberalization.*

Постановка проблеми. Лібералізація фінансового сектора – складний і суперечливий процес, який торкається інтересів різних груп бізнес-спільноти і верств населення. Політики, які намагаються втілювати в життя реформи, стикаються з трьома основними проблемами: хто виграє, а хто програє; наскільки сильним може бути протистояння традиційної еліти та інших груп носіїв певних інтересів? Тому час початку реформ відкладається до тих пір, поки вигоди від збереження статус-кво переважатимуть витрати для тих сил, які визначатимуть час і послідовність кроків реформування економіки. Спостережуване в цей час постійне зменшення ваги національного капіталу в більшості країн, збільшення його залежності від світових фінансових центрів призводить до непомітного, але впевненого знецінення такого поняття, як незалежність окремої держави. Для України це особливо актуально.

Першорядні кроки лібералізації включають забезпечення вільного визначення процентних ставок; зняття обмежень на валютні і капітальні операції; відкриття фінансового сектора для іноземного капіталу; приватизація державних банків. З лібералізацією пов'язана небезпека порушення нормальної діяльності банків, зокрема, через поєднання наслідків поведінки банків у регульованому середовищі і стимулів, що діють у ліберальному середовищі. Захищене раніше від зовнішніх впливів середовище одночасно з жорстким регулюванням кредитно-фінансової діяльності призводить до того, що стратегічні рішення стосовно розміщення активів приймаються без урахування ринкових критеріїв максимізації прибутку. Висока ступінь відкритості може негативно позначитися як на конкурентоспроможності і стійкості фінансової системи, так і на макроекономічній стабільності, перспективах росту і розвитку економіки країни. Актуальності набувають розгляд питань, пов'язаних з наслідками інтеграції вітчизняної банківської системи у світову фінансову систему, досягнення переваг, які можуть нести самостійність і відкритість в умовах конкурентної ринкової економіки та ймовірність виникнення небезпек.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Про системні загрози та перспективи втрати економічного суверенітету від лібералізації фінансового ринку попереджали вітчизняні економісти. Так, В. Геєць акцентував увагу на залученні зовнішніх ресурсів лише у сфери з високою нормою прибутку. Як результат – консервація сировинної структури економіки. У разі неконтрольованого відтоку капіталу він вбачав загрози для економічної безпеки країни. С. Яременко акцентує, що різке накачування грошовою ліквідністю ззовні, а потім різке припинення фінансування підтверджує думку про те, що піраміда росте в один бік: відбувається економічний спад, розвал курсової стабільності, отже, руйнування фінансового сектора. Ю. Пахомов зазначає, що традиційним для МВФ були вимоги завищення курсу національної валюти "підопічних" країн. Тим самим штучно полегшувалася імпортна експансія і одночасно "гнітилося" вітчизняне виробництво. Економіка країни втрачала гнучкість: на країну, як зазначав Джефрі Сакс, надівалася "гамівна сорочка". Країни, що непідвладні МВФ, вигравали від заниження курсу своєї валюти. Ю. Пахомов акцентує, що оманою виявилося багато "небезпек", які допомагали МВФ тримати країни в блокуючій розвиток монетаристській вузді. У свідомість впроваджувалась думка, що крок по лінії емісії загрожує гіперінфляцією. Дж. Стігліц вважає, що "сильний долар

© *Андрос С. В., 2012*

призвів до анормальної ситуації, коли найбагатша країна світу не в змозі жити за коштами". Думка про швидкий "крах долара" була на користь США. Напередодні кризи було важливо легетимізувати постійне здешевлення долара щодо інших валют на тлі мінімальних процентних ставок ФРС. Це допомагало вирішувати дві ключові проблеми США – підтримувати експорт і зменшувати зовнішній борг. Отже, простежується чіткий зв'язок монетарної політики, нав'язуваної урядам країн, що розвиваються, з інтересами розвинених держав і міжнародних банків. Сюзан Джордж зазначила: "Модель МВФ... пішла на користь західним банкам ...у 1982-1990 рр. лише у вигляді відсотків від третього світу вони отримали понад 700 млрд дол., що зробило безнадійним становище майже всіх країн, де вона застосовувалася. Програми підривають розвиток національного виробництва". Так, в Аргентині, паралельно з реформами, під контролем МВФ поступово зростала присутність іноземних банків. Керівник банку "Credit Suisse First Boston" Девід Малфорд зазначив, що участь їх банку в приватизації, розміщенні державних цінних паперів в Аргентині дозволило отримати у 1993 р. 55% усього свого прибутку. На думку С. Батчікова, одним із результатів місцевих реформ стало перетворення банківської системи в найбільшу "пральну машину" континенту – за оцінками американських експертів там щорічно "відмивається" близько 15 млрд дол. [1].

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження: виявити прояви, результати і закономірності, пов'язані з інтеграцією вітчизняної банківської системи у світову фінансову систему, досягнення переваг та ймовірність загроз, які спричинює самостійність і відкритість в умовах конкурентної ринкової економіки.

Завдання дослідження: охарактеризувати чинники лібералізації та їх вплив на діяльність вітчизняних банків; виявити суперечності, пов'язані з конкуренцією, на основі дослідження інституційно-структурних перетворень фінансово-кредитних відносин в умовах лібералізації; визначити напрями успішного розвитку національного фінансового ринку в умовах лібералізації.

Виклад основного матеріалу. Одним з ключових чинників економічного прориву, який досягався багатьма країнами в останні десятиліття, були іноземні інвестиції, значні обсяги яких залучалися завдяки виконанню двох основних умов. Перша – лібералізація ринків капіталу, яка полегшувала приплив іноземних ресурсів. Друга – виважена економічна політика, яка робила інвестиції в країну вигідними. З іншого боку, основним довгостроковим інвестором будь-якої успішної економіки в кінцевому випадку був інвестор внутрішній, якщо держава здатна забезпечити сприятливі умови для довгострокових заощаджень своїх громадян. На цьому терені в Україні величезні ресурсні прогалини. Питання полягає в тому, куди направити валютні потоки і як залучити для інвестування в економіку України 50-70 млрд. дол., які перебувають поза банківською системою.

Можна виокремити три типи подій, які можуть стимулювали перехід до активного реформування: кризи, з якими стикалася країна; зміна державної політики в результаті осмислення процесів, що відбуваються у світовій економіці, включаючи досвід країн основних економічних партнерів; прихід до влади нових політичних сил, "реформаторів". Така увага до фінансових аспектів лібералізації зумовлюється низкою причин. Так, зовнішньоторговельна і фінансова лібералізація створюють основу інфраструктури для розширення товарних і капітальних потоків між країнами. Фінансові інститути отримують можливість самостійно вирішувати, кому та за якими критеріями видавати кредити, встановлювати процентну ставку за надані кредити і відсотки за прийнятими вкладами, визначати шляхи спрямування наявних у розпорядженні ресурсів, що сприяє формуванню нового, вищого рівня відкритості національних економік. Вагомим інструментом, завдяки якому відбуваються зміни в господарській політиці, є ставка рефінансування. Підвищення її призводить до збільшення витрат банків на пошук ресурсів, що незадовільно відображається на фінансовому становищі клієнтів і боржників. Останнє викликано тим, що до кредитів звертаються суб'єкти господарювання, що здійснюють інвестиційні проекти й очікують дохід, який теоретично має значно перевищувати високі ринкові процентні ставки. Кредитування цих проектів пов'язане з ризиком. Негативний вплив чинить зміна величини процентної ставки залежно від строку повернення кредиту. В результаті лібералізації зменшується різниця між процентними ставками довгострокових і короткострокових кредитів, яка для банків відіграє важливу роль.

У регульованому середовищі процентна ставка диференціювалася залежно від строку кредитування. Банкам надавалася можливість легкого і швидкого отримання прибутку шляхом переведення короткострокових пасивів (вкладів) у довгострокові активи (кредити). Відсотки за вкладами (короткостроковими) за рахунок адміністративного лімітування встановлювалися на значно нижчому рівні порівняно з процентними ставками на надані кредити. Банківські пасиви достатньою мірою ліквідні, оскільки являють собою вклади, що не обмежені певним терміном, і банки можуть швидко їх позбутися. На противагу пасивам, активи є менш ліквідними. Кредитні зобов'язання позичальників можна продати іншим суб'єктам лише зі значними втратами, а розрив договірних кредитних відносин пов'язаний з додатковими витратами у вигляді пені. Лібералізація призводить до зростання конкуренції. У цьому

випадку банки повинні як зменшувати витрати на пошук ресурсів, так і протистояти конкурентам при їх використанні. Як наслідок, значно зменшується прибуток. Пасиви банків підлягають впливу конкуренції з боку інших фінансових інститутів, які отримали доступ на ринок. Ситуація на ринку банківських послуг значно ускладнюється, адже суб'єкти господарювання мають можливість оперативно розповсюджувати інформацію про своє фінансове становище. Це дає їм змогу налагоджувати зв'язки з власниками ресурсів, уникаючи допомоги банків. Підприємства, які спроможні знаходити небанківські джерела фінансування, є серйозними клієнтами і їх втрата означає для банків підвищення рівня ризику кредитного портфеля. Характерною рисою лібералізації є підвищена нестабільність економічних показників (цін, ставок рефінансування, валютних курсів), яка являє собою потенційну небезпеку для діяльності банків. У разі нестійкого зовнішнього середовища складно визначати дохідність інвестиційних проектів, що кредитуються, адже зростає ризик прийняття помилкових рішень.

Стрімке збільшення масштабів та складності банківських операцій у ході лібералізації не супроводжується таким самим прискореним розвитком законодавчо-нормативної бази, яка регулює діяльність банків і обмежує їх прагнення здійснювати ризиковану політику. Політика дерегулювання разом з низькими рівнями процентних ставок внесла в циклічний процес дерегулючий вклад. Низькі процентні ставки призвели до того, що стало не вигідно відкладати гроші на депозит, а інвестувати їх у фондовий ринок за рахунок швидкого збільшення кількості дешевих грошей. Так, зростання споживання завдяки дешевому кредиту здійснювалося шляхом нарощування імпорту, який значно випереджав темпи зростання обсягів виробництва. Сальдо торгового балансу зростало за рахунок зростання ціни на сировину. По суті, гроші в економіці стали виникати "з нічого".

Не останню роль у розширенні кредитної емісії та виникненні кризи фінансових ринків зіграли квазігроші (іпотечні облігації або структуровані фінансові інструменти). Низькі процентні ставки та доступність кредитів не лише спричинили появу дешевих грошей – ефект доповнювався зростанням зацікавленості інвесторів до стрімкого подорожчання активів, який також був викликаний дешевими грошима. Чим більше ставало квазігрошей, тим дорожче коштували цінні папери, все більш наближаючи вартість квазігрошей до вартості реальних грошей. Небезпека цього процесу полягала в тому, що гроші, які виникли з "незвідки", складали конкуренцію грошам реальним.

Експансія великих міжнародних банків приносить не лише позитиви, типу, більшої стійкості через підтримку материнських структур і кращого доступу до кредиту. Традиційно вони збирають великих платоспроможних клієнтів, а доступ дрібних і середніх підприємств до кредитів обмежується. Міжнародні банки орієнтуються на більш прибуткові сектори ринку – не кредитують виробництво, а більшою мірою фінансують імпортне споживання фізичних осіб. Ця тенденція простежувалася до кризи в Україні. Так, у Китаї 80% прибутку банківського сектора надходить від 20% клієнтів. У Мексиці, іноземний капітал контролює 85% банківського сектора країни, обслуговуючи транснаціональні корпорації і практично не кредитуючи вітчизняні компанії. Доходи від кредитування витікають за кордон, позбавляючи українські банки основного джерела зростання прибутку і капіталів, теж саме стосується і податків на ці доходи. По суті, мова йде про використання принципів "офшорів", коли на українській території буде здійснюватися виробництво, а фінансові ресурси офіційно розміщуватимуться в зовнішній сфері. Таким чином, українська економіка повністю залежатиме від політичних ризиків ("заморожування рахунків") і буде схильною до економічних ризиків (у сфері котирувань валют, фондових ринків).

Зростаюча присутність іноземних банків супроводжується посиленням низки ризиків і структурних дисбалансів, серед яких зниження процентних ставок, здешевлення банківських послуг та посилення доларизації вітчизняної економіки, погіршення стану рахунку поточних операцій платіжного балансу. Нарощування капіталізації банків за рахунок зовнішніх джерел (ресурсів материнських компаній) призводить до значного профіциту фінансового рахунку платіжного балансу. Це посилює залежність економіки від волатильності потоків капіталу і ревальваційного тиску на курс гривні. НБУ викуповує надлишкові обсяги іноземної валюти, провокуючи тим самим монетарно-інфляційні наслідки, посилені кредитним попитом. Крім того, відзначається схильність банків, які володіють значно більшими ресурсами, ніж їх місцеві конкуренти, до спекуляцій на валютному ринку в кризові періоди. Так, під час фінансової кризи в Бразилії у 1998 р. інвестиційні фонди, що належали Дж. Соросу, були найбільшими кредиторами Бразилії. Одним із багатьох заходів стало зняття обмежень для бразильських банків на залучення закордонних позик. Одночасно Дж. Сорос заявив, що настав момент для західних банків встановити контроль над промисловістю і банками Бразилії. План спрацював: позиції західних інвесторів укріпилися, а падіння реалу припинилося. Пізніше бразильські спецслужби звинуватили колишнього главу Центробанку в змові з Дж. Соросом, провокації фінансової кризи та обваленні курсу національної валюти. Тоді був розпущений слух, що Бразилія відмовиться від виплат за держоблігаціями. Інвестори стали масово і дешево розпродавати цінні папери. За місяць Дж. Сорос скупив близько 80% бразильських паперів, які він став продавати, коли стало відомо, що Бразилія не оголошуватиме дефолт. За оцінками експертів, Дж. Сорос заробив тоді близько 1,5 млрд дол. [2].

Найбільшими іноземними інвесторами у вітчизняну банківську систему є Росія, Франція, Кіпр, Австрія. Частка іноземного капіталу з цих країн у банківській системі України у 2011р. становила 22,8%. Участь російського капіталу в банківському секторі України сягає 9,85%. Частка французьких акціонерів у сукупному статутному капіталі українських банків – 4,5%; компаній, зареєстрованих на Кіпрі – 4,09% (0,37% – опосередкована участь); компаній із Австрії – 3,41% (0,59 %). Станом на 01. 01. 2011 р. з 176 працюючих в Україні банків нараховувалося 55 фінансових установ з іноземним капіталом, у т. ч. 20 – з 100% іноземним капіталом. На початок 2011 р. частка іноземного капіталу в українських банках становила – 40,11% [3]. Якщо проаналізувати притік іноземних інвестицій у Польщу, Чехію, Угорщину, у них на перших місцях за прямими іноземними інвестиціями будуть не Кіпр, і не Британські Віргінські Острови. Так, 5% валюти, що спрямовується в країну на інвестиційні цілі, на наш погляд, не здатні компенсувати потенційні ризики відтоку запозиченої валюти. По-друге, іноземні інвестиції здійснюються значною мірою з офшорів – Кіпру, Нідерландів та Британських Віргінських Островів. Це є прямим індикатором відсутності інтересу до України з боку великого західного інвестора.

Проте експерти з питань економіки не бачать проблеми в сформованій ситуації. Так, на думку С. Терьохіна, не має значення, хто володіє банком. Основне підтримувати баланс між інтересами акціонерів і вкладників. Власники банків своїми діями не повинні суперечити інтересам України. Так, О. Сугоняко наголошує, що в банках Чехії 95% іноземного капіталу. Але Національний банк регулює питання таким чином, що іноземні акціонери працюють на користь економіки Чехії. О. Сугоняко акцентує, що помилка НБУ полягала в тому, що він допустив кредитування у валюті. Це обернулося зростанням проблемних кредитів. Частка проблемних кредитів (включаючи реструктуровані) сьогодні сягає близько 50%. О. Сугоняко зазначив, що у 2011 р. банківська система України збільшила свої активи на 8%. Загальний обсяг активів у 137 вітчизняних банків, що володіють 91% усіх фінансових банківських ресурсів, становить 926 млрд грн [4].

Україна не визначила шляхів, як змусити працювати на економіку тіньові заощадження українців. Так, в Україну спрямовуються в основному спекулятивні гроші, здатні за ліберальних умов на ринку в певний момент дестабілізувати ситуацію. За підрахунками НБУ, реальною довгостроковою інвестицією стає лише кожен двадцятий долар, що надходить в Україну. Прийнятий у 1993 р. Декрет Кабінету Міністрів "Про валютне регулювання та валютний контроль" включає велику кількість поправок і супутніх циркулярів, обмежень і заборон, що робить вітчизняну систему регулювання складною і обтяжливою [5]. Виникає питання про своєчасність масштабної лібералізації ринків капіталу, яку передбачає законопроект "Про валютне регулювання та валютний контроль в Україні" [6].

Одне з більш дискусійних питань Законопроекту № 3043 передбачає дозвіл фізичним особам вільно виводити на рахунки в іноземних банках до 100 тис. євро. Але, судячи з тих норм, які закладаються в проект закону (вільний вивід 100 тис. євро фізособою в країні, де середня офіційна зарплата 300 дол. на місяць), виникає питання: на кого вони розраховані і з якою метою, враховуючи рейтинг України? У Законопроекті № 3043 прописано спеціальний механізм для НБУ, щоб валютний ринок України можна було за необхідністю утримати під контролем: введення обмеженого часу ліцензування і продажу валюти, на конкретний час до шести місяців, а також відкриття спецрахунків з метою контролю руху валюти. Крім того, можна взагалі зупинити платежі за кордон на термін до 14 днів, встановити платежі лише через спецрахунки і визначити порядок роботи таких спецрахунків, взагалі знову повернути індивідуальне ліцензування, якщо є загроза платіжному балансу. Так, Україна єдина з країн Східної Європи, де така норма ще існує. Це можливість утримати механізм бюрократичний, дозвільний. На наш погляд, це неправильно.

На валютному ринку України присутні й очевидні ризики, що піддають сумніву доцільність його лібералізації. Враховуючи структуру іноземної валюти, яка спрямовується в країну, бачимо, що приблизно половина її припадає на експортні доходи, чверть – на зовнішні запозичення і гроші, покладені на депозити. Притік чи відтік міжнародних капіталів залежить від коливань світової кон'юнктури, політичних чинників. Фінансові ресурси, які прибули на вітчизняний ринок, можуть у короткі терміни бути виведені з країни. Наприклад, що станеться на валютному ринку, коли чверть валюти, яка притікає за зовнішніми кредитами, зменшиться до 10-15%? Так, М. Мусса наголошував, що висока відкритість до міжнародних рухів капіталів, особливо короткострокових, може бути небезпечна для країн, які здійснюють непослідовну макроекономічну політику, при недостатньо капіталізованих чи неадекватно регульованих фінансових системах.

За рівнем монетизації, що характеризується відношенням агрегату грошової маси М2 до ВВП, українська економіка займає одне з останніх місць у світі – цей показник становить близько 20%, тоді як у країнах з "перехідною економікою" він сягає не менше 30-40%. В Україні високий показник перекидання (roll-over) – відношення зовнішніх кредитних надходжень до суми погашення зовнішніх боргових зобов'язань. Загалом по системі цей показник становить майже 80%. Оскільки зарубіжні мате-

ринські компанії українських банків з іноземним капіталом продовжують їх фінансово підтримувати, в країну спостерігається приток валюти.

Але, за Віденською ініціативою Міністерства фінансів Австрії, ініційованої у 2008-2009 рр. спільно з МВФ і ЄБРР, було прийнято угоду, що західноєвропейські банки не будуть виводити свої фонди з постсоціалістичних економік. У першу чергу, це стосувалося країн Східної Європи та Півдня Європи. Хоча угода виконується, проте інституційно не оформлена, а тому зберігається ризик її призупинення. Україна у Віденській ініціативі як одна з договірних сторін участі не брала. Крім цього, варто поглянути на деякі міжнародні порівняння. За рейтингами "Standart & Poor's", наприклад, в Україні ніколи не було інвестиційного рейтингу. Якщо мова йде про лібералізацію валютного законодавства, слід враховувати, чи сприятиме вона притоку в економіку валюти або навпаки полегшить її відтік.

Так, "Standart & Poor's" у 2011 р. продемонструвало, що банківський сектор України має високий ступінь ризику і йому присвоєна 10 категорія, до якої належать найбільш слабкі банківські сектори у світі (Азербайджан, Ангола, Венесуела, Камбоджа, Мозамбік, Нігерія, Парагвай, Папуа-Нова Гвінея, Сенегал, Шрі-Ланка). Така оцінка банківської системи відображає високу економічну волатильність і структурні недоліки, які роблять Україну вразливою для можливих потрясінь [7]. За індексом конкурентоспроможності Давоського форуму, Україна у 2010 р. опустилася з 82-го на 89-е місце з 139 економік. За майже 20 років незалежності України обсяг ВВП впав майже на 37%. Показник ВВП на душу населення в Україні становить приблизно 3 тис. дол. на рік у поточних цінах і у два рази більше – за паритетом купівельної спроможності у порівняльних цінах [8].

Низка центральних банків у розвинених країнах застосовують адміністративні заходи щодо регулювання валютного ринку. Так, Домінік Стросс-Кана наголошує, що по планеті "гуляє" 30 трлн. дол. вільної валюти. Частина цих "гарячих" грошей прийде і в Україну – через ПДВ-облігації, інші інструменти. В Україні у разі сильного тиску і відтоку "гарячих" грошей впроваджуватимуться додаткові регулятивні заходи з метою: не дестабілізувати ситуацію на банківському ринку; щоб приток (відтік) валюти не міг вплинути на здійснювану політику курсової стабілізації та цінової стабільності. Лібералізація повинна здійснюватися поетапною, залежно від темпів економічного розвитку України. Черговість лібералізації руху капіталу повинна відбуватися так: банки – небанківський сектор – населення. Спочатку – лібералізація надходження валюти, а потім – її відтоку. Спочатку лібералізація прямих іноземних інвестицій, потім – довгострокових кредитів і в останню чергу – короткострокових запозичень. Проте в Законопроекті № 3043 пропонується починати з кінця. Тут немає економічної логіки, оскільки, якщо повністю відкрити фінансовий ринок – потік валюти просто спрямується… тоді можна очікувати повторення кризи 1998 р. і 2008 р.

Стабільність національної економіки і фінансового сектора має спиратися, по-перше, на важелі, що запобігають дестабілізуючому впливу короткострокових "гарячих" грошей, а по-друге, на системні механізми формування інвестиційних ресурсів. Але в проекті Закону № 3043 не визначено ефективних "стабілізаційних" механізмів. У розвинених країнах лібералізація доступу на ринки фінансових послуг відбувалася тоді, коли країни досягли високого рівня економічного розвитку. Так, у Японії лібералізація фінансового сектора почала здійснюватися лише в 1990-х рр. Сьогодні частка іноземних банків в японській банківській системі не перевищує 5%. Регулювання доступу іноземних банків на вітчизняний ринок банківських послуг необхідно здійснювати з метою забезпечення незалежності національної банківської системи. Сьогодні з урахуванням об'єктивних відмінностей в економічному потенціалі представників українського та іноземного фінансових секторів рівноправність де-юре не означатиме фактичної рівності конкурентних можливостей (необхідність чого обґрунтовується ідеологією міжнародних організацій).

Так, рівноправність де-юре з іноземними банками може спричинити в разі відсутності обмежувальних заходів на транскордонні послуги до дискримінації українських банків де-факто. Необхідне створення ефективної системи страхування вкладів і посилення банківського нагляду. Крім того, потрібне активне використання економічною владою важелів економічної і грошово-кредитної політики, що сприяють зміцненню національної економіки та її основних учасників – банків. Так, у Японії, Чилі, Уругваї, Аргентині, Кувейті для підтримки банківських систем, і незважаючи на наявність у цих державах бюджетних дефіцитів, були здійснені держвитрати в розмірі 30-50% ВВП. Для стимулювання економіки застосовується зниження ставки рефінансування. У 2011 р. США ставка досягла рівня – 1% (у 2001 р. – 6,5%). Потужні національні компанії та банки, які спираються на активну економічну політику країни, зможуть успішно конкурувати на зовнішніх ринках.

Китай дотримується жорстких вимог до розміру участі іноземного капіталу в національному банківському секторі. Частка зовнішнього інвестора в одному китайському банку не може перевищувати 20%, а декількох інвесторів – 25% [1]. В Японії захист від іноземних банків-конкурентів здійснюється шляхом обмеження і жорсткої стандартизації пропонованих продуктів. У 2007 р. в одному із офіційних документів МВФ визнав, що "країнам слід обережно зважувати ризики і вигоди, які несуть з собою

нічим не стримувані потоки капіталу". Країни з розвиненою економікою виграють від вільного переміщення капіталу, а "країни, що розвиваються, повинні переконатися, що вони задовольняють певним мінімальним критеріям, перш ніж здійснювати заходи з відкриття фінансового ринку".

Висновки. Отже, можна дійти таких висновків:

1. У регуляторній політиці повинна здійснюватися переорієнтація акценту із застосування адміністративних інструментів стримування експансії іноземного банківського капіталу на посилення конкурентоспроможності українських банків. Ключовими напрямами розвитку сектора повинні бути рекапіталізація, підвищення стратегічної ролі державних і регіональних банків, посилення спеціалізації окремих фінансових установ.

2. Зростання вітчизняної банківської системи можна досягти шляхом звільнення від проблемних активів і реструктуризації проблемних банків, підвищення прозорості та жорсткості процедури банкрутства, продовження консолідації банківської системи, удосконалення норм пруденційного нагляду за позабалансовою діяльністю банків, інвестиційною та посередницькою діяльністю з цінними паперами.

3. Необхідно сприяти розвитку сегментів фінансового ринку для розширення можливостей інвестування у фінансові інструменти коштів бюджетних фондів та пенсійних накопичень. Йдеться про ринок корпоративних облігацій, який здатний стати інструментом перетворення короткострокових вкладень банків у довгострокові позики компаній. Інструментом акумуляції ресурсів невеликих вітчизняних банків-кредиторів для фінансування великих позик може бути ринок синдикованого кредитування. Розвиток ринку міжбанківського кредитування дозволяє знизити необхідність накопичення банками ліквідних, але непрацюючих активів, і використовувати кошти, що звільнилися, для розширення пропозиції кредитних коштів. Потенційно спроможний підвищити концентрацію капіталу ринок кредитування операцій щодо злиття і поглинання в банківському секторі, а також строковий валютний ринок, необхідний для хеджування валютних ризиків.

4. Лібералізація збільшує ймовірність виникнення фінансової кризи, банківський сектор є "соціальним" і "стратегічним", а тому має залишатися "вітчизняним" і жорстко регульованим. Водночас, банківський капітал і кредит – це ключі до решти підприємств і ресурсів. Отже, з будь-якого світового процесу, в т. ч. і кризи можна отримати вигоду. Все залежить від ефективності влади в Україні.

Література:

1. Петренко А. МВФ = экспансия международных банков? / А. Петренко // 26. 012010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://blogs. pravda.com.ua/authors/petrenko/4b5f3941dd41e/.

2. МВФ = экспансия международных банков? 26. 01. 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://blogs. pravda.com.ua/authors/petrenko/4b5f3941dd41e/.

3. НБУ: Почти 10% банковской системы Украины принадлежит россиянам, 4,5% – французам. 26. 07. 2011 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://delo.ua/finance/nbu-pochti-10-bankovskoj-sist-161641/.

4. Страшен ли для украинских банков иностранный капитал? 29. 07. 2011 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://stolytsa.com.ua/strashen-li-dlya-ukrainskix-bankov-inostrannyj-kapital/.

5. Декрет Кабінету Міністрів України "Про систему валютного регулювання і валютного контролю" від 19. 02. 1993, №15-93. Відомості Верховної Ради України, 1993, №17, ст. 184. Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із Законами України від 20. 12. 2011, № 4205-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2. rada. gov.ua/cgi-bin/laws/main. cgi?nreg=15-93.

6. Проект Закону про валютне регулювання та валютний контроль в Україні. Верховна Рада України. № 3043 від 21. 03. 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gska2. rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=29319.

7. S&P повысила оценку рисков банковского сектора Украины. Экономика [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.rbc.ua/rus/top/show/s-p-povysila-otsenku-riskov-bankovskogo-sektora-ukrainy-09112011123800.

8. Валютная либерализация: между Сциллой и Харибдой. Отчет о мероприятии. 22. 10. 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zn.ua/ARCHIVE/valyutnaya_liberalizatsiya_mezhdu_stsilloy_i_haribdoy_otchet_o_meropriyatii-61315.htm.l.